

Líon an Dúlra

Eagrán 26 Geimhreadh 2018

San eagrán seo...

Leathanach an
Eagarthóra

An Sceach Gheal

Fine na gCat

An Púma

Dathaigh Leat

An Aimsir

Ar aghaidh leis an Obair:
Matt Murphy,
Breathnóir Aimsire

Seaicéid Tarrthála

An Saol Mórthimpeall
Orainn

Leathanach Spraoi

Cuardach Focal

Dialann Dúlra

Focloirín

An Aimsir Bheo!

Dé hAoine 17 Samhain 2017 craoladh¹ an tríú clár de *Weather Live* ar RTÉ. Bhí sceitimíni orainn² anseo sa bhaile ó tharla go raibh mo Dhaid, Matt, ar an gclár.

Bhí mé bródúil as³. D'inis sé don thír go bhfuil sé ag breathnú ar an aimsir anseo in Inis Arcáin ó 1972 i leith. Duine de

bhreis is 400 breathnóir deonach⁴ is ea Matt. Seolann siad uile torthaí a gcuid breathnóireachta⁵ ar aghaidh chuig Met Éireann – seirbhís meitíareolaíochta na hÉireann⁶. Chomh fada siar agus is cuimhin liom, ba chuid den saol againne é an teocht a thaifead⁷. Caithfear an bhreathnóireacht a thaifead ag an am céanna gach uile lá fiú agus drochaimsir ann. Nuair nach mbíonn Matt ar fáil leis an teocht a thaifead bíonn ar dhuine eile againn an obair a dhéanamh. Ní thógann sé i bhfad, ach ní maith le haon duine againn é a dhéanamh lá flucht! Cé go bhfuil stáisiún uathoibríoch⁸ béal dorais leis anois, leanann Daid fós air i mbun na breathnóireachta – *Féach Lch 7.*

Matt Murphy agus é ar an gclár *Weather Live* ar RTÉ.

A Léitheoir dhil

Fáilte chuig Eagrán an Gheimhridh de *Lón an Dúlra*.

Mar is gnách tá sé lán le fíricí spéisiúla spraiúla faoin dúlra anseo in Éirinn agus thar lear, agus tá neart cluichí agus gníomhaíochtaí ann freisin. Tá súil againn go mbainfidh sibh sult as!

Susan

R-phost:

editor@naturesweb.ie

Láithreán Gréasáin:

www.naturesweb.ie

Eagarthóir:

Susan Murphy Wickens

Leagan Amach agus Dearadh:

Susan Murphy Wickens

Grianghraif agus Fáisc-ealaín: Cóipcheart © 2017

Stáisiún Mara Inis Arcáin agus a chuid ceadúnóirí. Gach ceart ar cosaint.

Comhfhreagraí Eachtrach:

Michael Ludwig

Leagan Gaeilge:

© Foras na Gaeilge 2018

© Stáisiún Mara Inis Arcáin 2017

CURAÍ GASTA LE CADÓG

Le caoinchead Bord Bia

Na Comhbhair

Bia do cheathrar (4)

- 700 g de chadóg¹, an craiceann bainte di, na cnámha bainte aisti agus í gearrtha ina píosaí 3 cm ar méid.
- 1 spúnóg bhoird d'ola ológ²
- 5 thaespúnóg charntha³ de phúdar curaí séimh⁴
- 6 scailliún⁵ agus iad miónghearrtha⁶
- Píosa 3 cm de shinséar⁷, é scafa⁸ agus gráitálte⁹
- 400 ml de bhainne éadrom chnó cócó¹⁰
- 250 ml de stoc sicín¹¹ nó uisce
- ½ cúcamar¹², é scafa agus gearrtha ina shlisní tiubha¹³ agus na síolta bainte as
- 1 dornán de lus an choire¹⁴ agus é miónghearrtha
- Salann agus piobar dubh úrmheilte¹⁵

An Modh:

- Cuir braon beag d'ola ológ i sásplant agus las an teas faoi go híseal. Cuir isteach an púdar curaí agus fág ann ar feadh nóiméad nó dhó é lena chócaráil.
- Cuir isteach na scailliúin agus an sinséar agus fág ag cócaráil ar feadh nóiméid eile iad.
- Doirt isteach an bainne chnó cócó. Cuir an stoc *nó* an tuisce leis ansin. Cuir an t-iomlán ar suanbhruith¹⁶ agus fág ag cócaráil ar feadh 5 nóiméad é. Ná lig dó beiriú¹⁷.
- Measc isteach an t-iasc agus an cúcamar. Fág ar suanbhruith ar feadh 3 - 4 nóiméad iad.
- Measc isteach duilleoga miónghearrtha de lus an choire. Blaistigh mar is mian leat é¹⁸. Déan é a dháileadh le rís agus le harán *naan*.

An Sceach Gheal

Ainm Eolaíochta: *Crataegus Monogyna*

Crann beag crua is ea an sceach gheal. Is planda dúchasach¹ é agus is cuid dhílis² í d'fhálta sceach na tuaithe³. Is crann tábhachtach é mar cuireann sé pailín⁴, bia agus foscadh⁵ ar fáil do chuid mhór ainmhithe – éin, féileacáin, leamhain⁶, feithidí⁷ agus mamaigh⁸.

Éiríonn go maith leis an sceach geal cois cósta mar gur féidir léi gaoth láidir a sheasamh. Ón bhfocal Gréigise *kratos* a thagann an t-ainm eolaíochta, is é an bhrí atá leis ná neart⁹. Duilleoga bosacha a bhíonn ar an sceach gheal, is é sin, bíonn 3-7 liopa barrchruiinne¹⁰ orthu. Is crann duillsitheach¹¹ é agus titeann na duilleoga di sa gheimhreadh. Ach fós féin, cuireann na géaga spónacha¹² foscadh éigin ar fáil ar bhóithríní na tuaithe agus sna páirceanna.

Baineann go leor piseoga¹³ leis an sceach gheal mar chreidtí go raibh baint éigin ag na síoga¹⁴ leis an gcrann. Dá mbeadh sceach gheal aonair¹⁵ ag fás i bpáirc bhíodh eagla ar dhaoine baint den chrann in aon chor. Chreid daoine go dtiocfadh mí-ádh¹⁶ ar aon duine a ghearrfadadh nó a leagadh é. Ní thugadh daoine bláthanna na sceiche gile isteach sa teach riamh, nó dá ndéanfá sin is cinnte go dtiocfadh mí-ádh ort. Os a choinne sin¹⁷, is minic a bhíonn sceach gheal ag fás in aice le toibreaca beannaithe¹⁸.

Claí nádúrtha!

Fástar an sceach gheal mar chlaí láidir¹ a choinneoidh smacht² ar ainmhithe feirme. Ach aire a thabhairt don chlaí ní bhíonn ar chumas ainmhithe feirme briseadh tríd. Ní mór an sceach gheal a bhearradh³ go rialta. Dá bhfágfaí ag fás gan bhearradh í, d'fhásfadh sí go sraoilleach⁴ agus rachadh na craobhacha in achrann. Fiú agus sceach gheal i ndrochchaoi⁵ is féidir í a bhearradh siar le fás úr a spreagadh⁶.

Chun fál níos dlúithe⁷ fós a spreagadh, is féidir na gais a stíalladh⁸ agus a shíneadh amach ar an tríd an gcláí. Baineann scil ar leith⁹ leis an obair sin. Scoiltear an gas sa dóigh go mbíonn an choirt¹⁰ ar an stíall atá gearrtha fós ceangailte den bhunghas¹¹ i gcónaí. Is cuid bheo den sceach í an stíall sin fós. Síntear an stíall go cothrománach gar don talamh ansin. Fásfaidh gais úra¹² suas aisti ansin beidh an fál níos tibhe¹³ agus níos láidre dá réir.

Fíricí maidir leis an Sceach Gheal

Airde: 10-18 méadar má ligtear di fás léi féin.

Dath: Bláthanna bána agus caora dearga.

Gnáthóg: Fálta sceach faoin tuath agus gairdíní tí.

Dáileadh: Coitianta ar fud na HÉireann

Flúirse Dathanna

Le linn mhí na Bealtaine tagann braislí¹ de bláthanna beaga amach ar an sceach gheal agus bíonn na fálta sceach ag féachaint go hálainn. Bíonn boladh bréan milis² ar na bláthanna a mheallann cuileoga chucu go tiubh, rud a chuidíonn leis an bpailníú³.

I mí Mheán Fómhair tagann caora dearga⁴ ar a dtugtar sceachóirí⁵ ar an sceach gheal. Is féidir iad a ithe (ach a bheith cinnte gur sceachóirí atá ann seachas caor éigin eile). Bíonn an blas orthu cosúil leis an mblas a bheadh ar úlla a bheadh ró-aibí.⁶ **Ní féidir** síolta na sceachóirí a ithe ó tharla cianíd⁷ a bheith iontu.

Fine an Róis

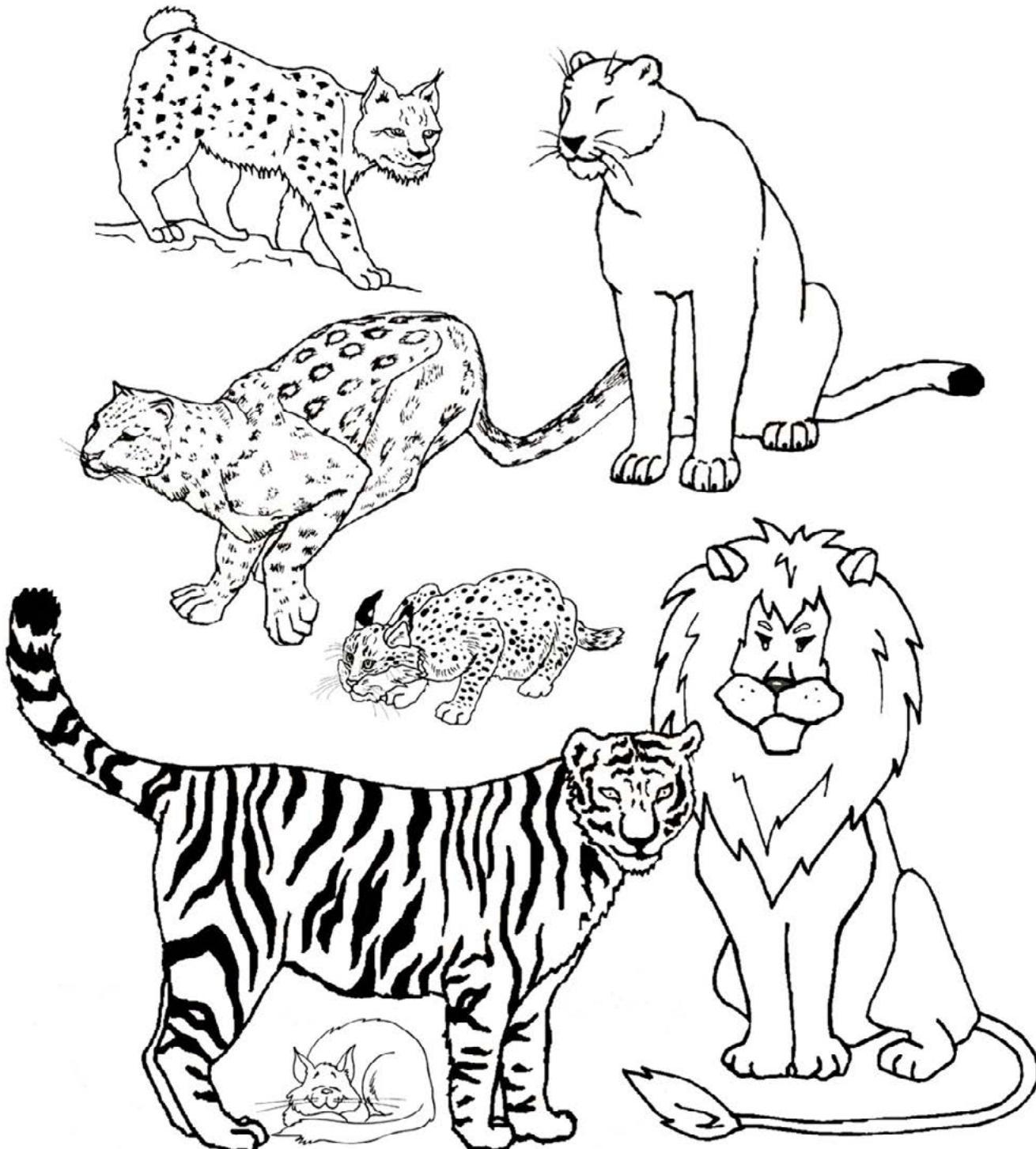
Baineann an sceach gheal le fine an róis¹ (*Rosaceae*).

Is baill den fhine sin iad go leor plandaí bláthanna, luibheanna, toir² agus crainn eile. Cé go bhfuil cosúlacht éigin idir an sceach gheal agus an draighean³, bíonn coirt dhorcha⁴ ar an draighean agus coirt bhánliath⁵ ar an sceach gheal. Murab ionann agus an sceach gheal is duilleoga beaga caola a bhíonn ar an draighean, agus iad ubhchruthach⁶. Ina theannta sin tagann an draighean faoi bhláth níos luaithe sa bhliain ná mar a thagann an sceach gheal.

Briseann an dúchas trí shúile an chait!

Is líonmhar¹ an fine² é fine na gcat. Ní dhearnadh ainmhí tí³ ach d'aon speiceas amháin díobh, áfach. An féidir leat é a aithint thíos?

D'fhéadfá na cait uile a dhathú, nó díreach an ceann sin amháin! Cé acu is mó atá cosúil leis an bpúma? Feách Ich 5

An Púma

Ainm eolaíochta: *Puma Concolor*

Is féidir speicis uile na gcat a rangú¹ ina dhá ghrúpa éagsúla i.e. cait mhóra agus cait bheaga. Baineann an púma leis an dara grúpa, na cait bheaga, agus is é an púma an cat is mó ar fad ar na cait sa ghrúpa sin. Tá sé níos mó ná cuid de na cait mhóra, fiú, an leopard² agus an síota³, cuir i gcás.

Faightear an púma ar fud críocha Mheiriceá⁴, ó dheisceart Cheanada go Patagóin Mheiriceá Theas⁵. Dath crón⁶ a bhíonn ar an bpúma, agus dealramh aige le⁷ leon na hAfraice. Tá cloigean ann phúma beag go maith i gcomparáid lena chorp. Ainmhí láidir is ea é. Tá lapaí móra⁸ faoi, rud a chuireann lena chumas dreapadóireachta⁹. Bíonn an chuma chéanna ar an bpúma baineann agus ar an bpúma fireann ach go mbíonn corp an phúma fhirinn níos mó.

San fhiántas¹⁰ maireann an púma suas le 10 mblíana. Maireann sé níos faide fós agus é faoi choinneáil¹¹. Sna ceantair ina ndéantar seilg air san fhiántas is beag púma a mhairfeadh níos faide ná 5 bliana.

Leagann an púma limistéar mór amach dó féin¹² a bhíonn tuairim agus 260 km² ar méid agus cosnaíonn sé go fiochmhar é¹³. Chuige sin fágann sé scríoba crúb¹⁴ ar chrainn agus scaoileann sé a mhún¹⁵ ar an bhfásra leis an limistéar a mharcáil. Ainmhí seachantach¹⁶ is ea an púma. Bíonn sé níos gníomhaí sa chlapsholas¹⁷ agus is deacair a lorg a leanúint¹⁸. Níl sé éasca cuntas cruinn a fháil ar líon na bpúmaí atá ann. Aithnítear in áiteanna é mar speiceas atá faoi chosaint speisialta¹⁹.

Fíricí maidir leis an bpúma

Fad: 105 cm – 196 cm

Dath: Fionnadh crón. Bíonn dath dubh ar bharr an eireabaill. An púma óg, bíonn spotaí ar a chorp agus fáinne ar a eireaball a chuidíonn leis dul i bhfolach. Duainíocht a thugtar air sin.

Bia: Meascán d'ainmhíthe ó chreimirí beaga go fianna lánfhasta.

Gnáthóg: Sléibhte arda, foraoiseacha báistí sna trópaicí, fásaign agus sabhána.

Réimse: Ó dheisceart Cheanada go Patagóin Mheiriceá Theas

Lón Coileán: Idir 3 agus 4 choileán ar an meán, tar éis tréimhse iompair 90-96 lá.

An Pantar agus an Pantar Dubh

Fuarthas an púma chomh forleathan sin¹ tráth gur thug treibheanna dúchasacha² agus taiscéalaithe ainmneacha éagsúla air in áiteanna éagsúla. Ainm amháin a tugadh air ná an pantar. Ní hionann sin is an pantar dubh áfach. Leopard is ea an pantar dubh ó cheart, ach ar chuínsí géiniteacha³, bíonn farasbarr⁴ den lí dhorchá⁵ meilinin⁶ ina gcorp. Fágann sé sin dath liathdhubb air agus is deacair spotaí dubha an liopaird a dhéanamh amach dá bharr. Is gá a bheith an-chóngarach don phantar dubh leis na spotaí a fheiceáil.

Ní bhíonn an púma ag búiril¹, mar a dhéanann an leon. Ach ligean sé scread neamhshaolta dhaonna² as agus é i mbun suiri³.

Lá na bPáistí?

An Aimsir

Tuairisc a thabhairt ar an aimsir

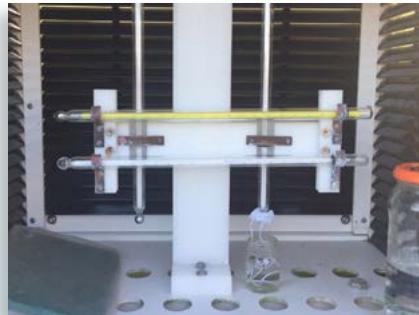
Úsáidtear uirlisí agus gairis¹ éagsúla le taifead lámhscríofa a choinneáil² ar ghnéithe éagsúla den aimsir³ – uaireanta an chloig gréine⁴, uasteocht agus íosteocht an aeir⁵ agus an méid báistí a thiteann⁶.

Déanann an griantaifeadán⁷ taifead ar an méid uaireanta an chloig gréine a bhíonn ann sa lá. Sfear dlúth gloine⁸ atá ann a oibríonn mar a bheadh gloine mhéadaithe ollmhór⁹ ann. Tá clais¹⁰ timpeall ar an sfear ina bhfeistítear¹¹ cárta speisialta. Nuair a bhíonn an ghrian láidir go leor lonraíonn sí¹² tríd an ngloine agus fágann an teas marc dóite¹³ ar an gcárta. Déantar na marcanna a thomhas agus tugann sé sin tuairisc ar an méid uaireanta an chloig gréine a bhí ann.

Tá 3 theirmiméadar¹⁴ le feiceáil anseo. Déanann an chéad teirmiméadar an teocht ag leibhéal na talún¹⁵ a thomhas. Déanann an dara teirmiméadar sa lár an teocht ag 10 cm faoin talamh a thomhas. Bíonn an tríú teirmiméadar suite ag bun feadáin fhada.¹⁶ Déanann an ceann sin an teocht ag 30 cm faoin talamh a thomhas.

Bíonn 2 theirmiméadar ingearacha¹⁷ taobh istigh den scáhlán Stevenson¹⁸. Déanan an ceann tirim an teocht reatha¹⁹ a thomhas. Úsáidtear an ceann eile, an ceann fliuch, agus boghthaise²⁰ an aer á tomhas. Coinnítear an t-aer timpeall ar an teirmiméadar sin tais²¹ le buaiceas²². Is é atá sa buaiceas ná píosa éadaigh atá tumtha²³ in uisce driogtha²⁴. Tá dhá theirmiméadar eile ann a chláraíonn uasteocht²⁵ agus íosteocht an lae²⁶.

Úsáidtear méadar báistí²⁷ leis an méid báistí a thiteann a thomhas. Cuirtear coimeádán²⁸ sa talamh agus suitear buidéal folamh istigh ann. Bíonn tonnadóir²⁹ i mbarr an choimeádáin. Ritheann gach braon báistí a thiteann sa tonnadóir isteach sa bhuidéil ansin. Doirtear an bháisteach sin isteach i bhfeadán gloine speisialta³⁰ agus tomhaistear an méid báistí a thit ina mhilliméadair.

Scáhlán Stevenson a thugtar ar an aonad thus. Tá teirmiméadar istigh ann a dhéanann uasteocht, íosteocht agus teocht reatha an aeir a thomhas. Tá painéis louvre³¹ ar gach taobh an aonaid. Scaoileann siad sin sruth aer tríd an aonad ach coinníonn siad solas díreach na gréine³² amach. Cuirtear péint bhán ar an taobh amuigh den aonad ar eagla go n-éireodh sé róthe. Frithchaitheann³³ dath bán teas na gréine. Ciallaíonn sé sin ar fad go ndéantar tomhas níos cruinne³⁴ ar an teocht.

YEAR	MONTH		WIND	
DAY	MONTH	WEEK	DIRECTION	SPREAD
2017	July			
17	July	C Sun	E	9 13 16 0
18	July	C N	I	16 5 16 2
19	July	G NE	2 15 3	20 18 12
20	July	E	3 15 0	18 5 16 0
21	July	F	2 15 0	17 12 4 9
22	July	NN	2 8	15 1 12 3
23	July	SN	5 17 4	19 9 14 0
24	July	N	3 6 D	17 14 0
25	July	S	3 G D	15 5 14 5
26	July	NE	3 H 15 0	18 11 8 13
				16 12 6 11

Cláraítear na sonraí³⁵ ar fad maidir leis an aimsir i leabhar ar leith. Is féidir breathnuithe³⁶ eile a dhéanamh chomh maith e.g. treo agus luas na gaoithe³⁷ de réir scála Beaufort³⁸. Sonraittear eolas eile maidir le haimsir an lae i gcoitinne freisin, e.g. an fheicseanacht³⁹ agus an clúdach scamall. Ag deireadh na míosa, seoltar na sonraí ar fad chuig Met Éireann, i nGlas Naón, Baile Átha Cliath.

Matt Murphy Breathnóir Deonach, Met Éireann

PRÓIFÍL

Is breathnóir deonach aimsire¹ é Matt Murphy. Tá taifead á choinneáil aige² do Met Éireann ar an aimsir ar Inis Arcáin ó 1972 i leith.

Ar chuir tú suim san obair seo i gcónaí?

Nuar a tháinig mé go hInis Arcáin in 1971, thuig mé go luath an tionchar a bhíonn ag an aimsir ar shaol mhuintir an oiléain³. Chuaigh sé sin i bhfeidhm go mór orm. Dá bharr sin chinn mé ar chuntas a choinneáil ar an aimsir⁴ ar bhonn laethúil.

Conas a tharla sé thí a bheith i do bhreadhnóir deonach aimsire ar son Met Éireann?

Bhí spéis agam i gcónaí san obair. In 1972 lorg mé comhairle⁵ ar Met Éireann maidir leis an trealamh a bheadh uaim le taifead a dhéanamh ar an aimsir. Sheol siad catalóga chugam ach thuig mé gan mhoill go mbeadh an trealamh sin róchostasach dom. Dúirt Met Éireann ansin go gcuirfidís méadar báistí⁶ ar fáil dom dá mbeinn sásta an bháisteach a thomhas agus a thaifeadadh dóibh. Ina dhiaidh sin, thug Paddy Butler as Met Éireann cuairt ar an oiléan agus méadar báistí aige dom. Lonnaigh sé an méadar sa ghairdín tosaigh. An mhí ina dhiaidh sin, thosaigh mé ar shonraí maidir leis an mbáisteach a thaifeadadh. In 1974, chuir sé Scáthlán Stevenson⁷ agus teirmiméadair éagsúla ar fáil dom.

Cén oiliúint a fuair tú chuige?

Ní raibh aon rud casta faoi. Ní raibh orm ach an bháisteach a cruinníodh sa mhéadar a dhoirteadh isteach i méadar uisce gach maidin agus an toradh a thaifeadadh.

Cad a bhíonn ort a dhéanamh gach lá?

Ar 9 a.m. bíonn orm na teirmiméadair éagsúla a léamh agus báisteach an lae agus na hoíche roimhe a thomhas agus a thaifeadadh. Sa samhradh, déanaimse an rud díreach céanna ar 10:00 am. Gach trathnóna, tar éis luí na gréine, malartaím

Bhí sneachta ann, ach fós féin bhí an ghrian ag taitneamh!

Báisteach an lae á thomhas

An teocht 30 cm faoi thalamh á thomhas.

an cártá sa ghriantaifeadán⁸. Ag deireadh na míosa seolaim an t-eolas agus na cártáí gréine⁹ ar fad chuig Met Éireann.

Cád é a rud is fearr faoin gcúram seo?

Bhain mé an-taitneamh as an eolas seo a bhailiú in imeacht na mblianta. Bhí a fhios agam gur chuidigh an t-eolas sin le Met Éireann. Níor shíl me riagh go mbeinn fós i mbun na hoibre sin in 2017 agus mé in aois 82. Tá 45 bliain curtha díom agam agus tá síúil gur féidir liom leanúint orm leis an obair.

Cad é an rud is measa faoin gcúram?

Má dhéanaim dearmad an cártá gréine a mhalartú tar eis luí na gréine¹⁰ bíonn orm éirí i lár na hoíche agus é a mhalartú roimh éirí na gréine¹¹.

Cén trealamh a úsáideann tú?

Teirmiméadair, méadar báistí gríantaifeadán, agus cártaí. Is é Mét Éireann a chuireann an trealamh ar fad ar fáil dom.

An oibríonn tú asat féin nó mar bhall foirne?

Tá an t-ádh orm go bhfuil cuid de mo chlann fós ina gcónaí ar an oiléan. Agus mé as baile bailíonn siad an t-eolas dom.

Cén chomhairle a chuirfeá ar dhuine a mbeadh spéis aige in obair den chineál sin?

Téigh i dteagmháil le Met Éireann agus cuir an tsuim atá agat san obair seo in iúl dóibh. Bíonn breathnóirí deonacha uatha i gcónaí le heolas maidir leis an aimsir a bhailiú. Is mór an ceangaltais¹² é áfach.

Seaicéid Tarrthála agus GSPanna

Cad is Gaireas Snámhachta Pearsanta (GSP) ann?

Is é atá i gceist le gaireas snámhachta pearsanta¹ ná seaicéad tarrthála² nó áis snámhachta³. Déantar an seaicéad tarrthála ar bhealach speisialta a chinntíonn go n-iompaítear⁴ aghaidh an duine suas chun í a choimeád amach as an uisce má tharlaíonn sé an duine a bheith gan aithne gan urlabhra⁵. Sin é an difríocht is mó idir seaicéad tarrthála agus na háiseanna snámhachta eile. Níl san áis snámhachta ach áis chun thú a choimeád ar snámh⁶.

Féach www.iws.ie.

Tá sé fiorthábhachtach áis snámhachta ná seaicéad tarrthála a chaitheamh agus tú san uisce, nó in aice an uisce, fiú. Má bhíonn timpiste nó éigeandál⁷ ann bíonn seans i bhfad níos fearr ann go dtiocfaidh na seirbhísí cuardaigh agus tarrthála⁸ ort in am má bhíonn an gaireas snámhachta pearsanta cuí ort. Ní mór a chinntíu go bhfuil an méid ceart ann duit⁹, go bhfuil sé feistithe i gceart ort¹⁰, agus go dtuigeannta tú conas é a oibriú.

Cén cineál GSP a oireann duitse?

Cad a bhíonn ar siúl agat féin ar an uisce? Cé chomh fada is a théann tú amach ón gcladach¹? Inseoidh na freagraí ar an dá cheist sin duit conas an GSP is fearr a oireann duit féin a roghnú.

Moltar go mbeadh gach gaireas snámhachta pearsanta feistithe le feadóig², le solas, le stíallacha ais-fhrithchaiteacha³ agus le strapaí coise⁴. Tá na strapaí coise an-tábhachtach, go háirithe do pháistí. Cinntíonn siad go bhfuil an GSP feistithe go diongbháilte⁵ ar dhuine agus nach féidir le páiste sleamhnú amach as de thaisme.

- Gaireas snámhachta pearsanta atá déanta as cúrlaisteach⁶ amháin, coinneoidh sé ar snámh thu am ar bith. Tugann sé cosaint duit ar an ngaoth agus ar an bhfuacht⁷ freisin. Bíonn gaireas mar sin an-toirtiúil⁸ áfach.
- Is iad na seaicéid tarrthála aer-líonta⁹ na cinn is áisiúla¹⁰ agus is compordaí. Líonann siad le haer nó le gás go huathoibríoch¹¹ nuair a théann siad isteach san uisce. Is féidir iad a shéideadh de láimh nó ó bhéal¹² chomh maith. Má chaitheann tú GSP den chineál sin ba chóir sorcóirí gáis¹³ agus an trealamh¹⁴ chun é a shéideadh go huathoibríoch a bheith leat i gcónaí.
- Úsáidtear gairis snámhachta pearsanta ar leith do spóirt áirithe: scairdsciáil¹⁵, sciáil uisce¹⁶, seoltóireacht ding¹⁷, gaothshurfáil¹⁸, curachóireacht¹⁹ agus a leithéidí.

An Snámhacht agus na Seaicéid Tarrthála

Is é an Niútan¹ an t-aonad ina dtomhaistear an acmhainn snámhachta² a bhaineann le rud.

Coinneoidh 10 Niútan meáchan

1 Kg ar snámh³

san uisce. Tá

4 chaighdeán

Eorpacha⁴

ann do ghairis

snámhachta

phearsanta. Ní mór

marc CE a bheith ar

gach gaireas.

- Áis 50 Niútan.** Úsáidtear áis snámhachta 50 Niútan áit a mbíonn an t-uisce ciúin agus cabhair ar fáil go héasca. Ní féidir brath uirthi chun aghaidh an duine a chasadh suas leis an spéir agus é san uisce.

- Áis 100 Niútan.** Úsáidtear áis snámhachta 100 Niútan áit an mbíonn an t-uisce ciúin ach go bhfuil an baol ann go mbeadh ar dhuine fanacht tamall ar lucht tarrthála⁵.

- Áis 150 Niútan.** Úsáidtear seaicéad tarrthála 150 Niútan nuair a bhíonn ardchaighdeán feidhmíocha⁶ de dhíth ó dhaoine a bheadh i bhfad amach ón gcósta⁷. Úsáidtear é má bhíonn an baol ann go bhféadfadh garbhshíon⁸ a bheith ann.

- Áis 275 Niútan.** Daoine a bhíonn i bhfad amach ón gcósta agus an baol ann go mbeadh fior-dhrochaimsír⁹ ann is seaicéad tarrthála 275 Niútan a úsáideann siad. Úsáidtear é freisin má bhíonn éadaí tromá cosanta¹⁰ á gcaitheamh ag duine.

- IMO agus SOLAS.** Bíonn na seaicéid a mholann IMO agus SOLAS an-toirtiúil¹¹ agus ní bhíonn siad in úsáid ach amháin sa chás go mbíonn long mhór le tréigean¹².

Cuil a thumann isteach san Uisce!

Tá loch an-spéisiúil díreach taobh amuigh de Pháirc Náisiúnta Yosemite¹ i Meiriceá ar a dtugtar Loch Mono. Cé nach uisce na farraige atá sa loch, tá an t-uisce ann trí oiread níos goirte² ná uisce na farraige. Chomh maith leis sin, tá an t-uisce lán de charbónait sóidiam³ agus de bhórás⁴, ábhar atá inchurtha le glantach níocháin⁵. Bíonn rath ar algaí⁶ agus ar bhaictéir⁷ sa loch, ach ní féidir le héisc maireachtáil san uisce. I ndáiríre is beag ainmhí a fhaightear ann seachas séacla⁸ ar leith.

Ach tá ainmhí amháin ann a mbíonn rath air⁹ sa loch, cuil alcaile Loch Mono¹⁰. Is cuil bheag í a fhaightear go forleathan timpeall an locha. Beireann sí a cuid uibheacha¹¹ sa loch agus téann sí ag tumadh faoin uisce ann. B'ait le heolaithe le fada an lá¹² go raibh an chuil ábalta maireachtáil i dtimpeallacht nimhiúil an locha¹³. Tá freagra na ceiste faigthe ar deireadh ag beirt eolaithe, Michael

Dickinson agus Floris van Breugel. Tá corp gruaigach¹⁴ ag an gcuil agus é clúdaithe le céir¹⁵. Cuireann sé sin ar chumas na cuile bolgóid aeir¹⁶ a dhéanamh mórthimpeall a coirp agus í san uisce. Is iontach an chosaint a thugann sé sin di ar an uisce atá plúchta le carbónáiti¹⁷. Bíonn crúba móra¹⁸ faoin gcuil Alcaile, freisin. Fágann sé sin ar fad go mbíonn an chuil in ann gluaiseacht timpeall an locha gan stró¹⁹ agus gan í féin a fhliuchadh²⁰, fiú!

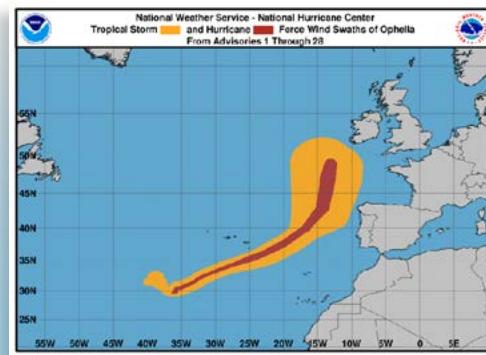

Cosc ar dhreapadóirí ar Uluru

Tá Uluru (nó Carraig Ayer, mar a thugtaí air) ar cheann de na sainchomharthaí thíre¹ is so-aitheanta² agus is cáiliúla³ san Astráil. Is áit bheannaithe⁴ í Uluru i gcultúr agus i dtraigisiún na mBundúchasach⁵. Is Páirc Náisiúnta anois é an ceantar ina bhfuil Uluru, Páirc Náisiúnta Uluru-Kata Tjuta. Sular tháinig na chéad Eorpaigh chun na hAstráile ba leis na Bundúchasaigh an ceantar sin ar fad. Gabhann fréamhacha a gcultúirsean siar⁶ ar feadh na mílte agus na mílte bliain. Anois is iad na Bundúchasaigh a dhéanann bainistíocht ar an bpáirc⁷ i gcomhar le Parks Australia. Láthair oidhreachta domhanda⁸ is ea é agus tugann breis is 250,000 duine as gach cearn den domhan⁹ cuairt ar an bpáirc gach bliain. Theastaigh riagh ó na Bundúchasaigh a n-oidhreacht dúchais a chosaint¹⁰ agus chinn bord bainistíochta na páirce¹¹ go gcuirfí cosc ar¹² dhreapadh go barr Uluru ón 26 Deireadh Fómhair 2019.

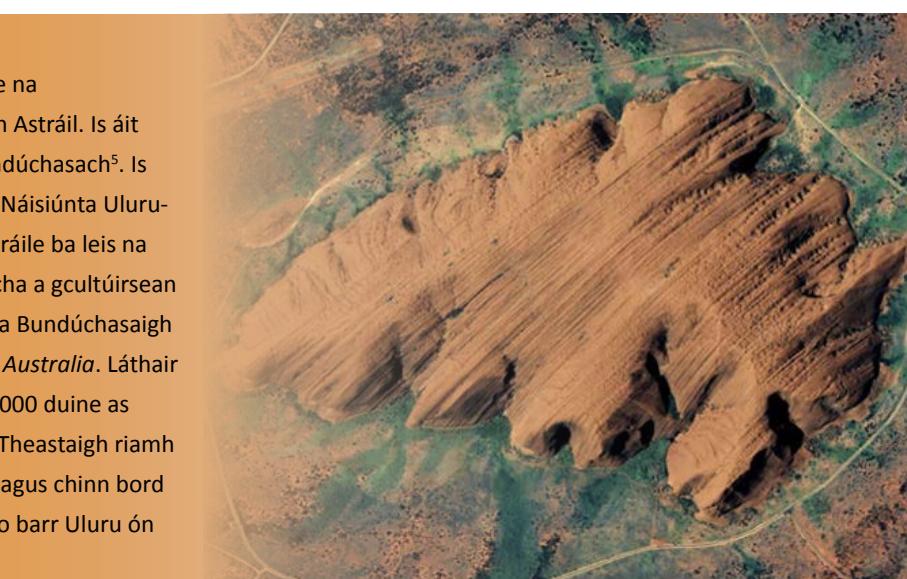
Stoirm Ophelia

Bhuail Stoirm Ophelia cósta thiar theas na hÉireann¹ ar 16 Deireadh Fómhair 2017. Bhí sí ar an stoirm ba mheasa² a bhí againn in Éirinn le fada an lá. D'eisigh Met Éireann foláireamh aimsire dearg³ agus rinne an tlonad Náisiúnta Comhordaithe Éigeandála⁴ obair mhór chun an pobal a choimeád ar an eolas agus chun teacht i gcabhair ar dhaoine. Ach ina dhiaidh sin uile, cailleadh triúr⁵ le linn na stoirme. Ba neamhchoitianta⁶ an cursa an lean an stoirm ollmhór agus í ag teacht faoinár ndéin⁷. Ba é an National Hurricane Center i SAM a thug faoi deara go raibh ábhar stoirme trópaic⁸ ag éirí⁹ in oirthean an Aigéin Atlantaigh agus ba iad lucht an aonaid¹⁰ sin a bhaist stoirm Ophelia uirthi. De ghnáth is timpeall ar Rinn Verde¹¹ ar chósta na hAfraice a éiríonn stoirmeacha dá leithéid. Is gnách leo gluaiseacht siar as sin than an Aigéan Atlantach. Buaileann cuid de na stoirmeacha sin mór-roinn Mheiriceá¹². Ach soir ó thuaidh¹³ a ghluais stoirm Ophelia. Bhailigh sí neart¹⁴ ar feadh na slí agus tar éis tamaill d'iompaigh sí ina spéirling¹⁵. Ba í an spéirling ba mhó a shéid in oirthean an Atlantaigh le 150 bliain anuas. Bímis buíoch gur bhual Ophelia uisce níos fuaire¹⁶ agus í ar a bealach go hÉirinn. Mhaolaigh¹⁷ an t-uisce fuar ar neart na spéirlinge¹⁸ sular tháinig sí chomh fada linn anseo agus ba lú an chontúirt¹⁹ a bhain léi dá bharr.

An Chomhairle Oidhreachta

Sheol an Chomhairle Oidhreachta suíomh gréasáin¹ i Meán Fómhair 2017 mar chuid den Scéim Oidhreachta sna Scoileanna². Tá 145 speisialtóir oidhreachta³ ag obair leis an scéim agus mórán ábhar éagsúil i gceist. Tugann siad cuairt ar bhunscoileanna agus is féidir coinne⁴ a dhéanamh ar líne⁵ chun go dtiocfaidh duine acu amach chun na scoile. Tá réimse d'acmhainní ranga⁶ ar fáil freisin. Breis eolais: www.heritageinschools.ie

Cad a d'fhoghlaim tú?

Tá freagraí na gceisteanna seo le fáil sa nuachtlitir...
Meas tú an cuimhin leat iad?

1. Cén t-aonad ina dtomhaistear¹ an acmhainn snámhachta² a bhaineann le rud?
2. Cad ab ainm don fhoghlaí mara cáiliúil a maraíodh ar an 21 Samhain 1718?
3. Cathain a chuirfear an cosc i bhfheidhm³ ar dhul ag dreapadh ar Uluru?
4. Cad é an teideal oifigiúil ar sheirbhís meitéareolaíochta⁴ na hÉireann?
5. Cén dath atá ar na sceachóiri⁵ ar an sceach gheal⁶?
6. Is crann síorghlas⁷ é an sceach gheal, fior nó bréagach?
7. Cén bhliaín ar thosaigh Matt Murphy ag coinneáil taifead ar an mbáisteach a thit in Inis Arcáin?
8. Cén t-iasc atá luaithe san oideas ar Ich 2?
9. Cé chomh goirt is atá Loch Mono, an loch sin atá gar do Pháirc Naisiúnta Yosemite i SAM?
10. Cé mhéad speisialtóirí oidhreachta⁸ atá ar fáil trí shuíomh gréasán na Comhairle Oidhreachta?
11. An teirmiméadar fliuch⁹ i Scáthlán Stevenson¹⁰, conas a choinnítear fliuch é?
12. An 'cat beag' nó 'cat mór' é an púma?
13. Cén áit a n-éiríonn na stoirmmeacha san Aigéan Atlanach de gháth?
14. Cén cineál bróga a chaith Blackbeard agus é i mbun comhraic?

arda glúine.

11. Le buaiceas; 12. Cat beag; 13. Thart ar Rinn Verde; 14. Bróga 7.1972; 8. Cadag; 9. Tri orread níos gorrite ná an pharráige; 10. 145; 3. 26 Deireadh Fómhair 2019; 4. Met Éireann; 5. Dearg; 6. Breagach;
- Freagraí:** 1. An Nután; 2. Blackbeard

Cum Fortheideal

Bíodh spraoi agat féin agus ag do chairde.
Cum fortheideal a d'oirfeadh don phictíúr seo de Charabú Tundra¹ i Nunavut, Ceanada.

iomhá le caoinchead John Joyce

Blackbeard - Maistín na Mara

Foghlaí mara míchlúiteach¹ ba ea Edward Teach (1680 – 1718), nó *Blackbeard* mar ab fhéarr aithne air². Ní ar an lámh láidir³ amháin a bhraith sé le tabhairt ar a naimhde géilleadh dó⁴. Thuig sé dá gcuirfeadh sé cuma scanrúil⁵ air féin go dtiocfadh eagla croí agus craicinn⁶ ar dhaoine agus iad faoi ionsaí⁷. Fear ard leathanghuailleach⁸ a bhí ann. Ba nós leis an fhéaság mhór dhubh air a cheangal ina trilseáin⁹ le ribní. Nuair a théadh sé i mbun comhraic¹² chaitheadh sé bróga arda glúine¹¹ agus éadaí dorcha. Bhíodh criosanna cartús¹² thar a ghuaillí agus dhá phiostal ar crochadh i gcurráí¹³ aige. Le bailchríoch a chur ar¹⁴ an bhfeisteas aige, chaitheadh sé hata leathan.

San am sin, bhíodh lasáin¹⁵ ag teastáil chun tine a chur leis na gunnáí. Agus é i mbun comhraic, ba nós le Blackbeard a chuid lasán toiteach malldóite¹⁶ a choinneáil sáite faoina hata¹⁷.

Shamhlófa é a bheith ina dhiabhal cruthanta¹⁸ agus deattach ag tonnadh¹⁹ amach faoina hata.

Cé go gcuireadh sé cuma scanrúil air féin, áfach, ní mhaireann aon tuairisc²⁰ a deir gur mhabh Blackbeard príosúnach ar bith dá chuid, ná fiú gur ghortaigh sé iad. Bhí ardmheas²¹ ag criú a loinge air²². Ar 21 Samhain 1718 maraíodh *Blackbeard* agus é taobh le hOileán Orakoke amach ó chósta Carolina Thuaidh. I mbun comhraic le dhá long chogaidh Shasanacha²³ an *Adventure* agus an *Jane* a bhí sé ag an am.

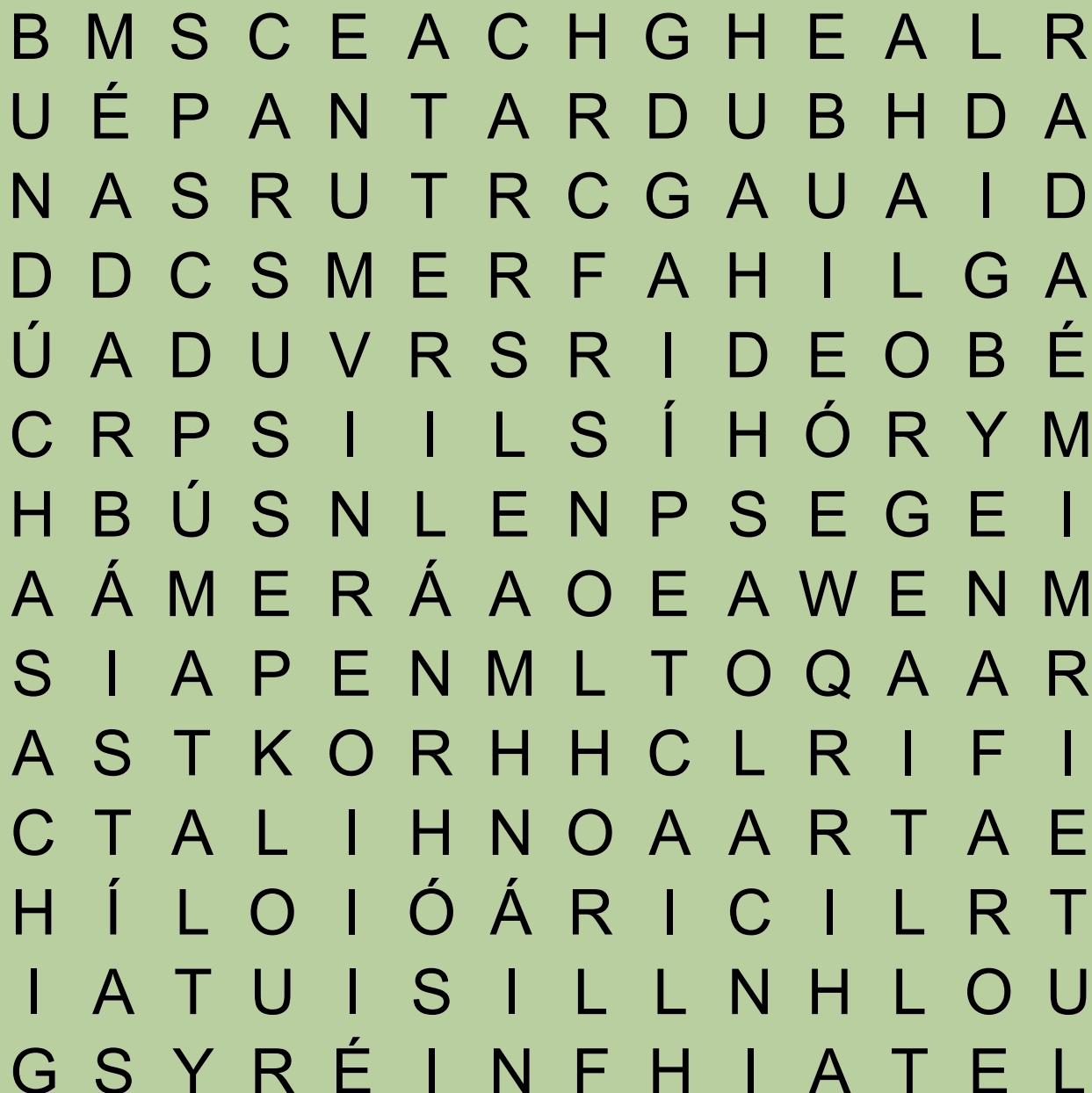
Cé na Cúig Dhifríocht?

Geimhreadh 2018

Aimsigh na focail sa Chuardach Focal seo.
Tá siad uile le fáil san eagrán seo de *Lón an Dúlra*.

Aimsir	Cuil Alcaile	Réinfhia
Breathnóir	Daidí na Nollag	Sceach Gheal
Bundúchasach	Méadar Báistí	Snámhacht
Cadóg	Pantar Dubh	Stoirm Ophelia
Carr Sleamhnáin	Púma	Téirmiméadar

Geimhreadh 2018

Gabhann Stáisiún Mara Inis Arcáin buíochas leis na daoine seo a leanas as a gcabhair agus an nuachtáin seo á réiteach: Bord Bia, John Joyce, Gerry Griffith, Sábháilteacht Uisce na hÉireann, Michael Ludwig, Eimear Murphy, Matt Murphy, Robbie Murphy, Jez Wickens, agus Alan agus Elaine Wilson.

Láithreán gréasáin Stáisiún Mara Inis Arcáin: www.sherkinmarine.ie

Tá Líon an Dúlra fíorbhuióch as an tacáiocht fhíal a fhaighimid ónár gcuid urraitheoirí.

Lch 2

An Aimsir Bheo = The Weather

1. **craoladh** = was broadcast
2. **Bhí sceitimíni orainn** = We were excited
3. **bródúil as** = proud of
4. **400 breathnóir deonach** = 400 voluntary observers
5. **tortháí a gcuid breathnóireachta** = the results of their observations
6. **seirbhís meitéareolaíochta na hÉireann** = The Irish Meteorological Service
7. **an teocht an thaifead** = to record the temperature
8. **stáisiún uathoibríoch** = automatic station

Curaí Gasta le Cadóg = Quick Curry with Haddock

1. **cadóg** = haddock
2. **ola ológ** = olive oil
3. **4 thaespúnág charntha** = 4 heaped teaspoons
4. **curái séimh** = mild curry
5. **scailliún** = scallion
6. **mionghearrtha** = finely chopped
7. **sinséar** = ginger
8. **scafa** = peeled
9. **grátáilte** = grated
10. **bainne éadrom chnó cócó** = low-fat coconut milk
11. **stoc sicín** = chicken stock
12. **cúcamar** = cucumber
13. **slisní tiubha** = thick slices
14. **lus an choire** = coriander
15. **úrmheilte** = freshy ground
16. **ar suanbhruth** = simmering
17. **beiriú** = boil
18. **Blaistigh mar is mian leat é** = Season to taste

Lch 3

An Sceach Gheal = The Whitethorn

1. **planda dúchasach** = a native plant
2. **cuid dhílis** = integral part
3. **d'fhálta sceach na tuaithe** = of rural hedgerows
4. **pailin** = pollen
5. **foscadh** = shelter
6. **leamhain** = moths
7. **feithidí** = insects
8. **mamaigh** = mammals
9. **neart** = strength
10. **liopa barrchruiinne** = rounded lobes

Lch 3 (ar lean)

11. **duillsilteach** = deciduous
12. **géaga spónacha** = spiny branches
13. **piseoga** = superstitions
14. **síoga** = fairies
15. **aonair** = lone
16. **mí-ádh** = bad luck
17. **os a choinne sin** = on the other hand
18. **toibreacha beannaithe** = holy wells

Claí Nádúrtha = A Natural Fence

1. **clai láidir** = strong fence
2. **smacht** = control
3. **a bhearradh** = trim
4. **go sraoilleach** = straggly
5. **i ndrochchaoi** = in poor condition
6. **a spreagadh** = to encourage
7. **níos dlúithe** = thicker
8. **a stíalladh** = cut into strips
9. **ar leith** = particular
10. **an choirt** = the bark
11. **bunghas** = base stem
12. **gais úra** = fresh stems
13. **níos tibhe** = thicker

Flúirse Dathanna = Abundance of Colour

1. **braislí** = clusters
2. **boladh bréan milis** = sickly sweet smell
3. **pailníú** = pollination
4. **caora dearga** = red berries
5. **sceachóirí** = haws
6. **ró-aibí** = overripe
7. **cianíd** = cianide

Fine an Róis = Rose Family (Rosaceae)

1. **Fine an róis** = rose family
2. **toir** = bushes
3. **draighean** = blackthorn
4. **coirt dhorcha** = dark bark
5. **coirt bhánliath** = pale grey bark
6. **ubhchruthach** = oval

Lch 4

Fine na gCat = The Cat Family

1. **líonmhar** = numerous
2. **fine** = family
3. **ainmhí tí** = domestic animal

Lch 5

An Púma = Puma

1. rangú = classified
2. liopard = leopard
3. siota = cheetah
4. críocha Mheiriceá = the Americas
5. Patagón Mheiriceá Theas = Patagonia in South America
6. Dath crón = tan colour
7. dealramh aige le = resembles
8. lapaí móra = large paws
9. cumas dreapdóireachta = climbing ability
10. san fhiántas = in the wild
11. faoi choinneáil = in captivity
12. limistéar mór dó féin = a large territory for itself
13. go fíochmhar = vigorously
14. scríoba crúb = claw marks
15. mún = urine
16. seachantach = elusive
17. clapsholas = twilight
18. a lorg a leanúint = to follow its trail
19. faoi chosaint speisialta = under special protection

An Pantar agus an Pantar Dubh = The Panther and Black Panther

1. chomh forleathan sin = so widespread
2. treibheanna dúchasacha = native tribes
3. ar chúinsí géiniteacha = for genetic reasons
4. farasbarr = excess
5. lí dhorcha = dark pigment
6. meilinin = melanin

An Pantar – Grianghraf

1. ag búiril = roaring
2. scread neamhshaolta daonna = eerie human-like scream
3. i mbun suirí = mating

Lch 7 (ar lean)

5. uasteocht agus íosteocht an aeir = maximum and minimum air temperatures
6. an méid báistí a thiteann = the amount of rain that falls
7. grianataifeadán = sunshine recorder
8. Sfér dlúth gloine = Solid glass sphere
9. gloine mhéadaithe ollmhór = huge magnifying glass
10. clais = a groove
11. ina bhfeistítear = into which is fixed
12. lonraíonn sí = it shines
13. marc dóite = burn mark
14. teirmiméadar = thermometer
15. ag leibhéal na talún = at ground level
16. bun feadáin fhada = the bottom of a long tube
17. ingearacha = vertical
18. Scáthlán Stevenson = Stevenson Screen
19. an teocht reatha = current temperature
20. bogthaise = humidity
21. tais = moist
22. buaiceas = wick
23. tumtha = steeped
24. uisce driogha = distilled water
25. uasteocht = maximum
26. íosteocht an lae = minimum temperature of the day
27. méadar báistí = rain gauge
28. coimeadán = container
29. tonnadóir = funnel
30. feadán gloine speisialta = special glass tube
31. painéal louvre = louvre panel
32. solas díreach na gréine = direct sunlight
33. frithchaitheann = reflects
34. tomhas níos cruinne = a more accurate measurement
35. sonrai = details
36. breathnuithe = observation
37. treo agus luas na gaoithe = direction and speed of the wind
38. Scála Beaufort = the Beaufort Scale
39. an fheicseanacht = the visibility

Lch 7

An Aimsir

1. gairis = devices
2. taifead lámhscríofa a choinneáil = to keep written records
3. gnéithe éagsúla den aimsir = different aspects of the weather
4. uaireanta an chloig gréine = number of sunshine hours

Lch 8

Ar aghaidh leis an obair = All in a day's work

1. breathnóir deonach aimsire = a volunteer weather observer
2. taifead á choinneáil = keeping a record
3. saol mhuintir an oileáin = the life of the island community
4. cuntas a choinneáil ar an aimsir = to record the weather
5. comhairle = advice
6. méadar báistí = rain guage
7. Scathlán Stevenson = Scathlán Stevenson
8. griantaifeadán = sunshine recorder
9. cártáí gréine = sunshine cards
10. luí na gréine = sunset
11. éíri na gréine = sunrise
12. ceangaltais = tie

Lch 9

Cad is Gaireas Snámhachta Pearsanta ann? = What is Personal Flotation Device

1. gaireas snámhachta pearsanta (GSP) = personal flotation device (PFD)
2. seaicéad tarrthála = life jacket
3. áis snámhachta = swimming aid
4. go n-iompaítear = that it is turned
5. gan aithne gan urlabhra = unconscious
6. ar snámh = afloat
7. éigeandáil = emergency
8. seirbhísí cuardaigh agus tarrthála = search and rescue services

An Snámhacht agus na Seaicéid Tarrthála = Bouyancy and Lifejackets

1. Niútan = Newton
2. acmhainn snámhachta = buoyancy
3. ar snámh = floating
4. 4 chaighdeán Eorpacha = 4 European standards
5. lucht tarrthála = Rescuers
6. ardchaighdeán feidhmíochta = high standard of performance
7. i bhfad amach ón gcósta = far out at sea
8. garbhshíon = rough weather
9. fior-dhrochaimsír = extremely bad weather
10. éadaí troma cosanta = heavy protective clothing

Lch 9 ar lean

11. an-toirtíúil = very bulky
 12. le tréigean = is to be abandoned
- Cén cineál GSP a oireann duitse? = What type of PFD suits you?
1. ón gcladach = from the shore
 2. le feadóg = with a whistle
 3. stíallacha ais-fhrithchaiteacha = retro-reflective strips
 4. le strapaí coise = with foot straps
 5. feistithe go dionghbáilte = securely fitted
 6. cúrpblaisteach = plastic foam
 7. Tugann sé cosaint duit ar an ngaoth agus ar an bhfuacht = It protects you from the wind and the cold
 8. an-toirtíúil = very bulky
 9. aer-líonta = air-filled
 10. is áisiúla = handiest
 11. go huathoibríoch = automatically
 12. de láimh nó ó bhéal = manually or orally
 13. sorcórí gáis = gas cylinders
 14. trealamh = equipment
 15. scairdsciáil = jet-skiing
 16. sciáil uisce = water skiing
 17. seoltóireacht dingí = dinghy sailing
 18. gaothshurfáil = windsurfing
 19. curachóireacht = canoeing

Lch 10

An Saol Mórthimpeall Orainn

Cuil a thumann isteach san uisce = A Fly that can dive under water

1. Páirc Náisiúnta Yosemite = Yosemite National Park
2. trí oiread níos goirte = three times saltier
3. carbonáit sóidiam = sodium carbonate
4. bóras = borax
5. glantach níocháin = washing detergent
6. algaí = algae
7. baictéir = bacteria
8. séacla = shrimp
9. a mbíonn rath air = that thrives
10. cuil alcaile Loch Mono = Lake Mono alkali fly
11. Beireann sí a cuid uibheacha = she lays her eggs

Lch 10 ar lean

12. B'ait le heolaithe le fada an lá = *Scientists have long found it strange*
13. timpeallacht nimhiúil = *poisonous environment*
14. corp gruagach = *hairy body*
15. céir = *wax*
16. bolgóid aeir = *air-bubble*
17. plúchta le carbonáití = *full of carbonates*
18. crúba móra = *large claws*
19. gan stró = *with ease*
20. gan í féin a fhliuchadh = *without wetting itself*

Stoirm Ophelia = Storm Ophelia

1. cósta thiar theas na hÉireann = *south west coast of Ireland*
2. ar an stoirm ba mheasa = *the worst storm*
3. foláireamh aimsire dearg = *red storm alert*
4. an tlonad Náisiúnta Comhordaithe Éigeandálaí = *National Emergency Co-ordination Centre*
5. cailleadh triúr = *three people lost their lives*
6. Ba neamhchoitianta = *It was an unusual*
7. faoinár ndéin = *towards us*
8. ábhar stoirm tropaicí = *makings of a tropical storm*
9. ag éiri = *were developing*
10. lucht an aonaid = *the people in the unit*
11. Rinn Verde = *Cape Verde*
12. mó�-roinn Mheiriceá = *the American continent*
13. soir ó thuaidh = *north eastwards*
14. Bhailigh sí neart = *It gained in strength*
15. spéirling = *hurricane*
16. bhual Ophelia uisce níos fuaire = *Ophelia hit cooler waters*
17. Mhaolaigh = *it reduced*
18. neart na spéirlinge = *the strength of the hurricane*
19. ba lú an chontúirt = *the danger was less*

Cosc ar dhreapadóirí ar Uluru = Climbers forbidden on Uluru

1. sainchomharthaí tire = *landmarks*
2. is so-aitheanta = *most recognisable*
3. is cáiliúla = *most famous*
4. áit bheannaithe = *sacred place*
5. i gcultúr agus i dtraidisiún na mBundúchasach = *in Aboriginal culture and tradition*
6. Gabhann fréamhacha a gcultúirsean siar = *the roots of their culture go back*

Lch 10 ar lean

7. a dhéanann bainistíocht ar an bpáirc = *who manage the park*
8. láthair oidhreachta domhanda = *world heritage site*
9. as gach cearn den domhan = *from all corners of the earth*
10. a n-oidhreacht dúchais a chosaint = *to protect their native heritage*
11. bord bainistíochta na páirce = *the park's board of management*
12. go gcuirfí cosc ar = *it would be forbidden*

An Chomhairle Oidhreachta = The Heritage Council

1. suíomh gréasáin = *website*
2. Scéim um Oidhreacht sna Scoileanna = *Heritage in Schools Scheme*
3. speisialtóir oidhreachta = *heritage specialist*
4. coinne = *appointment*
5. ar líne = *on-line*
6. réimse d'acmhainní ranga = *a range of classroom resources*

Lch 11

Leathanach Spraoi

1. Cén t-aonad ina dtomhaistear = *what unit is used to measure*
2. acmhainn snámhachta = *buoyancy*
3. Cathain a chuirfear cosc i bhfeidhm = *when will the ban come into effect*
4. seirbhís meitéareolaíochta = *meteorological service*
5. sceachóirí = *haws*
6. sceach gheal = *hawthorn*
7. síorghlas = *evergreen*
8. speisialtóirí oidhreachta = *heritage specialists*
9. teirmiméadar fliuch = *wet thermometer*
10. Scáthlán Stevenson = *Stevenson Screen*

Cum Fortheideal

1. carabú tundra = *Barren-ground caribou*

Blackbeard - Maistín na Mara = Blackbeard - the Sea Ruffian

1. foghláí mara míchlúiteach = *infamous pirate*
2. mar ab fhéarr aithne air = *as he was better known*
3. lámh láidir = *force*

Lch 11 ar lean

4. géilleadh dó = *to surrender to him*
5. cuma scanrúil = *frighteneing appearance*
6. eagla croí agus craicinn = *scared out of their wits*
7. faoi ionsáí = *under attack*
8. leathanghuailleach = *broad shouldered*
9. trilseáin = *braids*
10. nuair a théadh sé i mbun comhraic = *when he went into battle*
11. bróga arda glúine = *kneelength boots*
12. criosanna cartús = *cartridge belts*
13. i gcurráí = *in holsters*
14. Le bailchríoch a chur ar = *to top it off*
15. lasáin = *matches*
16. lasán toiteach malldóite = *smokey slow-burning matches*
17. Sáite faoina hata = *Stuck in under his hat*
18. diabhal cruthanta = *monstrous devil*
19. ag tonnach amach = *billowing out*
20. tuairisc = *report*
21. ardmheas = *high-regard*
22. criú a loinge = *ship's crew*
23. dhá long cogaidh Shasanacha = *two British warships*

Lch 13

Leathanach Spraoi

1. sceach gheal = *whitethorn*
2. aon phiseoga = *any superstitions*
3. páipéar beartáin = *wrapping paper*
4. tionscadail éagsúla = *different projects*
5. Ní hé lá na báistí lá na bpáistí = *a rainy day is no day for children*
6. an lá is giorra sa bhliain = *the shortest day of the year*
7. den am an dtéann an ghrian faoi = *of the time the sun sets*
8. taifead de do chuid féin a choinneáil = *to keep your own record*
9. ag teastáil = *necessary*
10. seaicéad tarrthála = *a life jacket*
11. gaireas snámha = *a bouyancy aid*
12. ag feidhmiú = *working*

Lch 12

Cuardach Focal

Gabhann Stáisiún Mara Inis Arcáin buíochas leis na daoine seo a leanas as a gcabhair agus an nuachtlitir seo á réiteach: Bord Bia, John Joyce, Gerry Griffith, Sábháilteach Uisce na hÉireann, Michael Ludwig, Eimear Murphy, Matt Murphy, Robbie Murphy, Jez Wickens, agus Alan agus Elaine Wilson.

Láithreán gréasáin Stáisiún Mara Inis Arcáin: www.sherkinmarine.ie

Tá Líon an Dúlra fiorbhúioch as an tacáocht fhial a fhaighimid ónár gcuid urraitheoirí.

